

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΥΠΟΘΕΣΗ I ÖBÈ ' κατά της ΕΛΛΑΔΑΣ
(Άρθρο 50)

(107/1995/613/701)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

1η Απριλίου 1998

Η απόφαση αυτή μπορεί να υποστεί διορθώσεις ως προς την μορφή πριν από την δημοσίευση της οριστικής εκδοχής της στο *Recueil des arrêts et décisions* 1998, που εκδίδεται από την Carl Heymanns Verlag KG (Luxemburger Strasse 449, D - 50939 Cologne) η οποία αναλαμβάνει επίσης την διανομή του, σε συνεργασία, για ωρισμένες χώρες, με τα πρακτορεία πώλησης των οποίων ο κατάλογος αναγράφεται στην οπίσθια όψη.

Γραφείο Μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα ✠
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique,
Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office, Athens

ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL TRANSLATION
No. F093.18/1567

2

Κατάλογος των πρακτορείων πώλησης

Βέλγιο : Etablissements Emile Bruylant (rue de la Régence 67, B - 1000 Bruxelles)

Λουξεμβούργο : Librairie Promoculture [14, rue Duchscher (Place de Paris), B.P. 1142, L - 1011 Luxembourg-Gare)

Ολλανδία : B.V. Juridische Boekhandel & Antiquariaat A. Jongbloed & Zoon (Noordeinde 39, NL - 2514 GC La Haye/'s-Gravenhage).

./..

Γραφείο Μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
Bureau des Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la République Hellénique,
Athènes
Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Translation Office, Athens

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Απόφαση εκδοθείσα από τμήμα

Ελλάδα - αίτηση επιδίκασης δίκαιης αποζημίωσης υποβληθείσα από δύο αιτούντες οι οποίοι, σε μία προηγούμενη απόφαση, κρίθηκαν θύματα παραβίασης του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης

ΑΡΘΡΟ 50 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

A. Ζημία

Κατάλληλη ημερομηνία για την αποτίμηση της προβαλλόμενης ζημίας : η ημερομηνία της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία ακυρώθηκε η άρνηση των αρχών να χορηγήσουν στους αιτούντες την άδεια να ανοίξουν ένα φροντιστήριο.

Η βάση και ο τρόπος υπολογισμού που χρησιμοποιήθηκαν για να αποδειχθεί το διαφυγόν κέρδος τους δεν προκύπτουν σαφώς - πρόκειται για εκτιμήσεις οι οποίες από την φύση τους έχουν καθαρά υποθετικό μόνο χαρακτήρα.

Απώλεια εισοδήματος που πάντως δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθεί με ακρίβεια - αίσθημα αβεβαιότητας και αγωνίας ως προς τη συνέχιση της επαγγελματικής δραστηριότητας - έντονο αίσθημα αδικίας οφειλόμενο στο γεγονός ότι το ελληνικό δημόσιο δεν συμμορφώθηκε στις αποφάσεις μίας διεθνούς δικαιοδοσίας και του ελληνικού ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου.

Επιδίκαση ενός ποσού κατά δίκαιη κρίση για το σύνολο των

---

1. Η περίληψη έχει συνταγεί από την γραμματεία και δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

προβαλλομένων ζημιών,

Συμπέρασμα : Το εναγόμενο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει ένα συγκεκριμένο ποσό στους αιτούντες (ψήφοι έξι έναντι τριών).

B. Εξοδα και δικαστική δαπάνη

Στους αιτούντες πιδικάστηκαν τα δικαστικά έξοδα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ενώ ανέλαβαν οι ίδιοι την υπεράσπισή τους ενώπιον της Επιτροπής και δεν συμμετείχαν στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.

Συμπέρασμα : Δεν συντρέχει λόγος επιδίκασης κάποιου ποσού (ομόφωνα).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
19.3.1997, D.H. κατά της Ελλάδος.

J..

Στην υπόθεση Hornsby κατά της Ελλάδος¹,
Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,
συγκροτηθέν, σύμφωνα με το άρθρο 43 της Σύμβασης για την
Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών
Ελευθεριών ("η Σύμβαση") και με τις σχετικές διατάξεις του
κανονισμού Α², σε τμήμα αποτελούμενο από τους δικαστές των
οποίων τα ονόματα ακολουθούν :

κκ. R. BERNHARDT, πρόεδρος,
F. GÖLCÜKLU,
L.-E. PETTITI,
A. SPIELMANN,
N. ΒΑΛΤΙΚΟΣ,
J.M. MORENILLA,
σερ John FREELAND,
κκ. L. WILDHABER,
GOTCHEV,

καθώς και από τους κκ. H. PETZOLD, γραμματέα, και P.J.
MAHONEY, βοηθό γραμματέως,

Αφού συνεδρίασε σε διάσκεψη στις 27 Ιανουαρίου και

Σημειώσεις του γραμματέως

1. Η υπόθεση φέρει τον αριθμό 107/1995/613/701. Οι δύο πρώτοι αριθμοί προσδιορίζουν την σειρά στο έτος εισαγωγής της αίτησης, οι δύο τελευταίοι την θέση στον κατάλογο των υποθέσεων του Δικαστηρίου από την αρχή και σ'αυτόν των αντίστοιχων αρχικών αιτήσεων (στην Επιτροπή).
2. Ο κανονισμός Α εφαρμόζεται σε όλες τις υποθέσεις που ήλθαν στο Δικαστήριο πριν από την θέση σε ισχύ του Πρωτοκόλλου αριθ. 9 (1η Οκτωβρίου 1994) και, μετά από αυτήν, μόνον στις υποθέσεις που αφορούν Κράτη τα οποία δεν δεσμεύονται από το Πρωτόκολλο αυτό. Αντιστοιχεί στον κανονισμό που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1983 και έκτοτε τροποποιήθηκε πολλές φορές.

28 Μαρτίου 1998,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση που αποφασίσθηκε την προαναφερόμενη τελευταία ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη στο Δικαστήριο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ("η Επιτροπή") στις 11 Δεκεμβρίου 1995, μέσα στην τρίμηνη προθεσμία που χορηγούν τα άρθρα 32 § 1 και 47 της Σύμβασης. Αρχικά υποβλήθηκε μία αίτηση (αριθμός 18357/91) που στρέφονταν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας και με την οποία ο κύριος ÖPÈ και η κυρία ÖPÈ, βρετανοί υπήκοοι, είχαν προσφύγει στην Επιτροπή στις 7 Ιανουαρίου 1990 δυνάμει του άρθρου 25.

2. Με μία απόφαση της 19 Μαρτίου 1997 ("η κύρια απόφαση"), το Δικαστήριο έκρινε ότι, παραλείποντας για πάνω από πέντε χρόνια να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθούν προς τις δύο τελεσίδικες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι ελληνικές αρχές στέρησαν τις διατάξεις του άρθρου 6 § 1 από οποιαδήποτε νόμιμη συνέπεια (*Recueil des arrêts et décisions* 1997-II, σελ. 512, § 45, και σημείο 2 του διατακτικού). Εξάλλου, το Δικαστήριο σημείωσε ότι δεν προέκυψε ότι οι αιτούντες παραιτήθηκαν από τον σκοπό τους να ανοίξουν μία ιδιωτική σχολή (φροντιστήριο) εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας : με την προσφυγή τους στο Διοικητικό Πρωτοδικείο της Ρόδου, ζητούσαν όχι μόνον μία αποζημίωση για την ζημία που θεωρούσαν ότι υπέστησαν, αλλά και για εκείνη την οποία θα υφίσταντο μέχρι την ημέρα κατά την οποία το δημόσιο θα τους χορηγούσε την αιτούμενη άδεια (ομοίως, σελ. 512, § 44).

Το Δικαστήριο επιφυλάχθηκε ως προς το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 50 γιατί η διαδικασία ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Ρόδου - κατά την οποία οι αιτούντες επεδίωκαν την επανόρθωση της ζημίας που

υποστήριζαν ότι είχαν υποστεί - εκκρεμούσε ακόμη την εποχή εκείνη. Κάλεσε τους διαδίκους να τού παραδώσουν μέσα σε τρεις μήνες τις παρατηρήσεις τους ως προς το ζήτημα αυτό και, ειδικότερα, να το πληροφορήσουν για το ενδεχόμενο μίας συμφωνίας (ομοίως, σελ. 512-513, §§ 46-49, και σημείο 3 του διατακτικού).

3. Στις 11 Μαΐου 1997, οι αιτούντες ενημέρωσαν την γραμματεία ότι είχαν επαφές με την Κυβέρνηση, αλλά ότι η τελευταία δεν φαινόταν να επιθυμεί να λάβει κάποιο σχετικό μέτρο ενόσω το Δικαστήριο δεν είχε αποφανθεί πάνω στην εύλογη χρηματική ικανοποίηση την οποία ζήτησαν δυνάμει του άρθρου 50.

4. Με μία επιστολή της 5 Ιουνίου 1997 προς το Δικαστήριο, η Κυβέρνηση αναφέρει ότι είχε ενημερώσει τους αιτούντες ότι η απόφαση του Δικαστηρίου είχε κοινοποιηθεί στις αρμόδιες αρχές για να δοθεί συνέχεια. Ζήτησε μία παράταση της προθεσμίας μέχρι το τέλος Νοεμβρίου 1997 (δεδομένου ότι το Διοικητικό Πρωτοδικείο δεν είχε ακόμη αποφανθεί).

5. Στις 24 Ιουνίου 1997, οι αιτούντες δήλωσαν την αντίθεσή τους στην παράταση της προθεσμίας και την λύπη τους για το γεγονός ότι οι αρχές δεν είχαν έλθει ακόμη σε επαφή μαζί τους. Στις 14 Ιουλίου 1997, κατέθεσαν στη γραμματεία το αντίγραφο δύο επιστολών τις οποίες απηύθυναν στον εκπρόσωπο της Κυβέρνησης και στον διευθυντή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τις οποίες παραπονούνταν για το ότι δεν είχε ακόμη ληφθεί κανένα μέτρο για την συμμόρφωση προς την απόφαση του Δικαστηρίου.

6. Εν τω μεταξύ, στις 25 Ιουνίου 1997, ο Πρόεδρος του Τμήματος, κ. Bernhardt, είχε αποφασίσει να δώσει συνέχεια στο αίτημα της Κυβέρνησης και μετέθεσε για τις 5 Νοεμβρίου 1997 την απώτατη ημερομηνία για την επίτευξη ενός εξωδίκου διακανονισμού. Τόνισε ότι θα ήταν επίσης η καταληκτική ημερομηνία για την κατάθεση τυχόν συμπληρωματικών

διευκρινίσεων σχετικά με τις υποστάσεις μετά την κατάθεση της αίτησης ζημίες.

7. Στις 7 Σεπτεμβρίου 1997, οι αιτούντες κοινοποίησαν στη γραμματεία το αντίγραφο μίας επιστολής που είχαν λάβει από την βρετανή βουλευτή τους (κυρία Κίννοκ), η οποία είχε προσπαθήσει να τους βοηθήσει γράφοντας απευθείας στις ελληνικές αρχές. Η απάντηση των τελευταίων προς την κυρία Κίννοκ έχει ως εξής :

“Κυρία,

Σε συνέχεια της επιστολής μου της 24 Ιουλίου 1997, σας πληροφορώ ότι, αναφορικά με την υπόθεση των μελών της εκλογικής περιφέρειάς σας, τον κύριο και την κυρία D. Hornsby, οι οποίοι επιθυμούν να ανοίξουν μία σχολή αγγλικής γλώσσας στη Ρόδο, οι ελληνικές υπηρεσίες μάς απάντησαν τα ακόλουθα :

‘Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου πάνω στην εγκατάσταση σχολών ξένων γλωσσών στην Ελλάδα, το 1994 δημοσιεύθηκε το υπουργικό διάταγμα αριθ. 211 το οποίο επέτρεπε την δημιουργία αυτού του είδους ιδρυμάτων και την απασχόληση σε αυτά καθηγητών-υπηκόων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τότε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε μία διαδικασία κατά της Ελλάδας για τον έμμεσο μη σεβασμό της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ Ελλήνων και υπηκόων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαδικασία αυτή βασιζόταν πάνω στη συμπερίληψη μέσα στο προαναφερόμενο προεδρικό διάταγμα του όρου της «άριστης γνώσης και ευχερούς χρήσεως της ελληνικής γλώσσας και της καλής γνώσης της ιστορίας της Ελλάδας» ως προϋπόθεσης για το άνοιγμα μίας σχολής ξένων γλωσσών και της απασχόλησης καθηγητή σε

ιδρύματα αυτού του είδους.

Το Υπουργείο Παιδείας εργάζεται αυτή τη στιγμή για την δημοσίευση ενός νέου προεδρικού διατάγματος που έχει ήδη φθάσει στο στάδιο της νομοθετικής επεξεργασίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Το νέο κείμενο θα προβλέπει τις αναγκαίες τροποποιήσεις ως προς τις προϋποθέσεις. Εφεξής θα απαιτείται μόνον η απόδειξη της γνώσης και της ικανότητας των προσώπων που απασχολούνται ως καθηγητές στα ιδρύματα διδασκαλίας των ξένων γλωσσών να χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα.'

(...)"

Οι αιτούντες υπογραμμίζουν ότι το πιο πάνω αναφερόμενο προεδρικό διάταγμα θα εφαρμοσθεί "στα πρόσωπα που απασχολούνται ως καθηγητές στα ιδρύματα διδασκαλίας ξένων γλωσσών", γεγονός που δεν τους αφορά αφού οι ίδιοι επιθυμούν να εγκατασταθούν ως ανεξάρτητοι εργαζόμενοι.

Σε μία επιστολή που ελήφθη από την γραμματεία στις 29 Σεπτεμβρίου 1997, οι αιτούντες ενημέρωσαν το Δικαστήριο για μία ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στις δύο κυριότερες τοπικές εφημερίδες την εποχή των εγγραφών για το νέο σχολικό έτος (1997-1998). Το συγκεκριμένο απόσπασμα της επιστολής έχει ως εξής :

"Βεβαίως, η ανακοίνωση δεν αναφέρει το όνομά μας αλλά είναι προφανές ότι αναφέρεται σε μάς και ότι ο τοπικός πληθυσμός θα το καταλάβει έτσι αφού είμαστε η μόνη μη ελληνική σχολή εκμάθησης ξένης γλώσσας στη Ρόδο και η μόνη στην οποία μπορεί να παραπέμπει το τμήμα που αφορά τις εξετάσεις.

Το τμήμα που σημειώνεται με αστερίσκο διευκρινίζει ότι ένα μόνο φροντιστήριο (σχολή ξένης γλώσσας) δεν πληροί τους όρους που επιβάλλονται από τον νόμο για την λήψη των αναγκαίων αδειών του Υπουργείου Παιδείας. Λαμβάνοντας υπόψη την επίμονη άρνηση της ελληνικής κυβέρνησης να μάς χορηγήσει τις άδειες που ζητούμε, δεν μπορούμε να προσποιηθούμε ότι πράγματι τις διαθέτουμε. Είναι η πρώτη φορά που μάς κακομεταχειρίζεται έτσι μία εφημερίδα και η επίθεσή της σίγουρα απέδωσε γιατί, για πρώτη φορά από τότε που ανοίξαμε το ίδρυμα στο όνομα της ελληνίδας συνεταιίρου μας το 1985, ο αριθμός των μαθητών που εγγράφηκαν για το νέο σχολικό έτος μειώθηκε.

Ετσι θα υποβάλουμε ένα νέο αίτημα αποζημίωσης όταν θα είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια την οικονομική ζημία που αυτό μάς προκάλεσε και που είναι σημαντική."

8. Οι αιτούντες και η Κυβέρνηση κατέθεσαν το υπόμνημά τους πάνω στην εφαρμογή του άρθρου 50 της Σύμβασης στις 29 Οκτωβρίου και 4 Νοεμβρίου 1997 αντίστοιχα. Η απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Ρόδου - η οποία εκδόθηκε εν τω μεταξύ στις 30 Ιουνίου 1997 - προσαρτήθηκε στο υπόμνημα. Το Δικαστήριο έλαβε τις παρατηρήσεις του εκπροσώπου της Επιτροπής πάνω στα υπομνήματα αυτά στις 5 Δεκεμβρίου 1997.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

9. Στις 30 Ιουνίου 1997, το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Ρόδου έκανε εν μέρει δεκτές τις αξιώσεις των αιτούντων που περιλαμβάνονται στην αγωγή αποζημίωσης που κατατέθηκε κατά

του Κράτους στις 3 Ιουλίου 1992 (παράγραφος 19 της κύριας απόφασης). Εκρίνε ειδικότερα :

“Από τα έγγραφα που προσκομίστηκαν στη δικογραφία και ειδικότερα από τα λογιστικά βιβλία (...) της ετερόρρυθμης εταιρίας “D. and A. Hornsby and Co” προκύπτει ότι, σε όλη τη διάρκεια της επίδικης περιόδου, οι ενάγοντες (...) λειτουργούσαν μία ιδιωτική σχολή ξένων γλωσσών, παρά την άρνηση του εναγομένου να τούς χορηγήσει μία άδεια προς τον σκοπό αυτό. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν να αποδειχθεί η ζημία την οποία ισχυρίζονται ότι υπέστησαν εξαιτίας των διαφυγόντων κερδών, ειδικότερα από δίδακτρα τα οποία προσδοκούσαν να εισπράξουν αν δεν είχε μεσολαβήσει η παράνομη συμπεριφορά του εναγομένου, αφού στην πραγματικότητα ασκούσαν μία δραστηριότητα για την οποία η διοικητική αρχή τούς είχε αρνηθεί την άδεια (...).

Κατά συνέπεια, ούτε η επικαλούμενη ζημία ούτε η ενδεχόμενη ύπαρξη ενός διαφυγόντος κέρδους μπορούν να αποδειχθούν. Για τους λόγους αυτούς, η κρινόμενη αγωγή πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη (...).

Εξάλλου, το Διοικητικό Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι διαδοχικές παράνομες αρνήσεις του εναγομένου να συναινέσουν στο νόμιμο αίτημα των εναγόντων - γεγονός που μεταφράζεται σε κατάδηλη άγνοια των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου - και η άρνηση να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Συμβουλίου της Επικρατείας δημιούργησαν ένα μακροχρόνιο άγχος για τους ενάγοντες. Θεωρεί επομένως ότι πρέπει να επιδικαστούν στον καθένα από αυτούς, για την ηθική βλάβη, 400.000 δραχμές, με τους νόμιμος τόκους από την άσκηση της αγωγής, δηλαδή τις 3 Δεκεμβρίου 1990,

ημερομηνία κατά την οποία η αρχική αγωγή των εναγόντων ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων επιδόθηκε στον εναγόμενο (...). Τέλος, το αίτημα των ενδιαφερομένων να κηρυχθεί η παρούσα απόφαση προσωρινά εκτελεστή πρέπει να απορριφθεί γιατί εν προκειμένω δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 70 § 2 του προεδρικού διατάγματος 341/1978."

10. Με μία αίτηση που κατατέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 26 Απριλίου 1994, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εισήγαγε μία διαδικασία δυνάμει του άρθρου 169 της συνθήκης της ΕΟΚ για να κριθεί ότι το Κράτος, διατηρώντας σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 70 του νόμου 2445/1940 και της απόφασης αριθ. 46508/1976 του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (όπως τροποποιήθηκαν στη συνέχεια), είχε παραβεί τις υποχρεώσεις του έναντι του κοινοτικού δικαίου, και ειδικότερα τις διατάξεις αναφορικά με την κυκλοφορία των εργαζομένων μέσα στην Κοινότητα. Στην απόφαση της 1ης Ιουνίου 1995, το Δικαστήριο δηλώνει πράγματι :

"Οι πίο πάνω αναφερόμενες ελληνικές νομικές διατάξεις επιβάλλουν, για την πρόσληψη καθηγητών στις ιδιωτικές σχολές ξένων γλωσσών, πίο αυστηρούς όρους για τους αλλοδαπούς, συμπεριλαμβανομένων και των υπηκόων των άλλων Κρατών-μελών, απ'ό,τι για τους έλληνες υπηκόους.

Ετσι, από την απόφαση αριθ. 46508 προκύπτει ότι η πρόσληψη αλλοδαπών καθηγητών απαιτεί μία άδεια χορηγούμενη από τον διευθυντή ιδιωτικής εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με την υποβολή ωρισμένων εγγράφων που απαριθμούνται μέσα στην απόφαση. Η ανανέωση της αδειάς υπόκειται επίσης στην υποβολή αρκετών εγγράφων, μεταξύ των οποίων ένα

ιατρικό πιστοποιητικό.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 70 παράγραφοι 1, 2 και 4 του νομοθετικού διατάγματος 2545/1940, μόνον τα πρόσωπα που έχουν τα προσόντα που απαιτούνται για τους καθηγητές της δημόσιας εκπαίδευσης μπορούν να διδάξουν σε μία ιδιωτική σχολή. Εν τούτοις, ο αρμόδιος υπουργός μπορεί να κρίνει ότι τα προσόντα των ελλήνων υπηκόων που δεν πληρούν τον όρο αυτό είναι επαρκή.

(...)

Η Ελληνική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι οι επίδικες διατάξεις είναι ασυμβίβαστες με το κοινοτικό δίκαιο. Εν τούτοις υποστηρίζει ότι προσεχώς θα εκδοθεί ένα προεδρικό διάταγμα που θα θέτει την πρόσληψη των υπηκόων των άλλων Κρατών -μελών υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που απαιτούνται για την πρόσληψη ελλήνων υπηκόων, και ότι επομένως η προσφυγή θα καταστεί άνευ αντικειμένου.

Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, γίνεται δεκτό κατά πάγια νομολογία (...) ότι οι τροποποιήσεις που εισάγονται στην εθνική νομοθεσία δεν εφαρμόζονται κατά την κρίση του αντικειμένου μίας προσφυγής για παράλειψη εκπλήρωσης υποχρεώσεων, εφόσον δεν έχουν τεθεί σε ισχύ πριν την λήξη της προθεσμίας που έχει καθορισθεί στην αιτιολογημένη γνωμοδότηση.

Κατά συνέπεια, η παράλειψη πρέπει να κριθεί σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Επιτροπής."

11. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να προσφύγει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητώντας του να επιβάλει στην Ελλάδα οικονομικές κυρώσεις για την μη εκτέλεση δύο αποφάσεων που αφορούν παραβιάσεις των κοινοτικών κανόνων πάνω στην αναγνώριση προσόντων, ήτοι την υποχρέωση για οποιονδήποτε επιθυμεί να ανοίξει μία ιδιωτική σχολή εκμάθησης ξένων γλωσσών ή να γίνει διευθυντής ή καθηγητής σε ιδρύματα αυτού του είδους, να υποβληθεί σε εξέταση στην ελληνική γλώσσα και στην ελληνική ιστορία.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

12. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 50 της Σύμβασης,

“Εάν η απόφασις του Δικαστηρίου κρίνη ότι απόφασις ληφθείσα ή μέτρον διαταχθέν υπό δικαστικής ή πάσης άλλης Αρχής συμβαλλόμενου μέρους αντίκειται εν όλω ή εν μέρει προς τας απορρέουσας εκ της (...) Συμβάσεως υποχρεώσεις, και εάν το εσωτερικόν δίκαιον του εν λόγω μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωσιν των συνεπειών της αποφάσεως ταύτης ή του μέτρου τούτου, η απόφασις του Δικαστηρίου χορηγεί, εν ανάγκη, εις το αδικηθέν μέρος δικαίαν ικανοποίησιν.”

A. Ζημία

13. Οι αιτούντες προβάλλουν μία υλική ζημία και μία ηθική βλάβη.

Σε ό,τι αφορά την πρώτη, η οποία συνίσταται σε ένα διαφυγόν κέρδος, αναγνωρίζουν ότι τούς είναι αδύνατον να το αποδείξουν κατά τρόπο καθοριστικό, αλλά δηλώνουν ότι υπάρχουν αντικειμενικά στοιχεία - τα οποία το Διοικητικό

Πρωτοδικείο της Ρόδου δεν έλαβε υπόψη (παράγραφος 9 πίο πάνω) - που δείχνουν την έκτασή του. Η άρνηση των αρχών να τούς χορηγήσουν την άδεια να ανοίξουν το δικό τους φροντιστήριο τούς υποχρέωσε να συστήσουν μία εταιρία την οποία διαχειριζόταν ένα άτομο ελληνικής υπηκοότητας, γεγονός που τούς εμπόδισε, κατά τη διάρκεια μίας συγκεκριμένης περιόδου τουλάχιστον, να εμφανισθούν σαν οι πραγματικοί υπεύθυνοι της διδασκαλίας την οποία παρείχαν. Επιπλέον, δηλώνουν ότι υπήρξαν θύματα μίας ύπουλης εκστρατείας φημών, μέσα στον τοπικό τύπο, σύμφωνα με την οποία το φροντιστήριό τους επρόκειτο συνεχώς να κλείσει λόγω παράνομης δραστηριότητας. Η εκστρατεία αυτή μετατράπηκε το 1997 σε ανοικτή δυσφήμιση από την πλευρά των ανταγωνιστών τους. Όμως η εκστρατεία αυτή είχε σαν αποτέλεσμα όχι μόνον να αποθαρρύνει την εγγραφή νέων μαθητών αλλά και να προκαλέσει μία πτώση του αριθμού των εγγεγραμμένων και επομένως των εισπράξεων του ιδρύματός τους. Εξάλλου, υποστηρίζουν ότι σκόπιμα αποφάσισαν να μην περάσουν την εξέταση που απαιτείται από την ελληνική νομοθεσία (παράγραφος 28 της κύριας απόφασης), γιατί αυτό θα υποδηλούσε μία αναγνώριση, από την πλευρά τους, της νομιμότητος αυτής της προϋπόθεσης πρόσβασης στο επάγγελμα. Τέλος, υπογραμμίζουν ότι ο σκοπός του διαβήματός τους ενώπιον του Δικαστηρίου είναι να λάβουν την άδεια την οποία δικαιούνται και όχι η αποζημίωση. Δηλώνουν ότι η μόνη χορήγηση αυτής της αδειας δεν έπαψε ποτέ να αποτελεί έναν από τους όρους που έθεταν για να φθάσουν σε έναν εξώδικο διακανονισμό της υπόθεσης.

Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, το ποσό των 800.000 δραχμών που επιδικάστηκε από το Διοικητικό Δικαστήριο της Ρόδου δεν αντανakλά κατά κανένα τρόπο το άγχος, την αβεβαιότητα και την ταπείνωση που έζησαν.

Πιο συγκεκριμένα, οι αιτούντες συνοψίζουν τις αξιώσεις τους ως εξής :

α) για την περίοδο 1984-1990 : 169.962.400 δραχμές.

β) για την περίοδο 1990-1996 : 223.535.000 δραχμές, από τις οποίες :

- 118.335.000 για το διαφυγόν κέρδος,
- 5.000.000 για την ζημία που προέκυψε από την άρνηση των αρχών να ανανεώσουν τις άδειες παραμονής τους,
- 100.000.000 για την ηθική βλάβη που προκλήθηκε από την ταλαιπωρία την οποία υπέστησαν από υπαιτιότητα της διεύθυνσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Δωδεκανήσου,
- 200.000 για τον χρόνο που αφιερώθηκε στη σύνταξη των επιστολών.

γ) για την περίοδο 1996-1997 : 184.630.000 δραχμές, από τις οποίες :

- 173.630.000 για το διαφυγόν κέρδος,
- 1.000.000 για την επίμονη άρνηση των αρχών να ανανεώσουν τις άδειες παραμονής,
- 10.000.000 για την ηθική βλάβη που προκλήθηκε από την ταλαιπωρία την οποία εξακολούθησαν να υφίστανται από υπαιτιότητα των υπηρεσιών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας.

14. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αιτούντες δεν έχουν δικαίωμα αποζημίωσης για τις επικαλούμενες ζημιές. Υπενθυμίζει ότι αυτοί είχαν την ευκαιρία να εκθέσουν τις αξιώσεις τους σχετικά με την υλική ζημία ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Ρόδου. Ομως αυτό, αφού διέταξε συμπληρωματική έρευνα, κατέληξε ότι η ύπαρξη τέτοιας ζημίας και, ειδικότερα, του διαφυγόντος κέρδους, δεν είχε αποδειχθεί και αποφάσισε να επιδικάσει 400.000 δραχμές στον καθένα από αυτούς για την ηθική βλάβη, ποσό που έκρινε επαρκές για την ικανοποίησή της. Υπογραμμίζει ότι οι αιτούντες είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν έφεση κατά της απόφασης αυτής ή να καταθέσει μία άλλη αγωγή αποζημίωσης κατά του Δημοσίου για την επικαλούμενη ζημία από το 1990 και μετά.

15. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής συστήνει, από την πλευρά

του, μία αποζημίωση για την υλική ζημία την οποία υπέστησαν οι αιτούντες εξαιτίας της συνεχούς άρνησης των αρχών να τούς χορηγήσουν την άδεια να ανοίξουν ένα φροντιστήριο, καθώς και για το τμήμα της ηθικής βλάβης που δεν καλύφθηκε από το ποσό το οποίο επιδικάστηκε από το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Ρόδου.

16. Για τον υπολογισμό της ζημίας τους, οι αιτούντες τοποθετούνται στο 1984, έτος κατά το οποίο εισέπραξαν την πρώτη άρνηση της χορήγησης της άδειας να ανοίξουν ένα φροντιστήριο (παράγραφος 7 της κύριας απόφασης).

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που έκρινε την σχετική ελληνική νομοθεσία αντίθετη προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, εκδόθηκε στις 15 Μαρτίου 1988 (παράγραφος 9 της κύριας απόφασης), και εκείνη του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία ακυρώθηκε η πιο πάνω άρνηση, στις 10 Μαΐου 1989 (παράγραφος 13 της κύριας απόφασης). Εκτιμά ότι πρέπει να κρατήσει αυτή την τελευταία ημερομηνία για να αποτιμήσει την προβαλλόμενη ζημία, γιατί από αυτήν την ημερομηνία μπορούσαν οι αιτούντες να ελπίζουν βάσιμα ότι θα ελάμβαναν την εν λόγω άδεια.

17. Οι αιτούντες - για να αποδείξουν το διαφυγόν κέρδος τους - αναφέρουν με λεπτομέρειες τον αριθμό των προσδοκωμένων εγγραφών και των συμπληρωματικών εξόδων, σε περίπτωση που η άδεια τούς είχε χορηγηθεί κατά τη διάρκεια της επίδικης περιόδου. Εν τούτοις, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η βάση και ο τρόπος υπολογισμού που χρησιμοποιήθηκαν από τους αιτούντες προς τον σκοπό αυτό δεν προκύπτουν σαφώς. Πρόκειται για εκτιμήσεις που από τη φύση τους δεν μπορούν παρά να έχουν καθαρά υποθετικό χαρακτήρα. Το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Ρόδου το σημείωσε εξάλλου και το ίδιο.

18. Βεβαίως, οι αιτούντες λειτούργησαν, από το 1985 και μέσω μίας ελληνίδας υπηκόου που διέθετε τα απαιτούμενα

προσόντα, την ετερόρρυθμη εταιρία "D. and A. Hornsby and Co". Η αδυναμία όμως στην οποία βρέθηκαν να διαχειριστούν το φροντιστήριό τους με δική τους ευθύνη και να κάνουν την κατάλληλη διαφήμισή του, καθώς και το κλίμα δυσπιστίας μεταξύ των μαθητών τους ως προς την νόμιμη λειτουργία του φροντιστηρίου - το οποίο δημιουργήθηκε από την άρνηση των αρχών να χορηγήσουν την άδεια - μπόρεσαν να προκαλέσουν στους αιτούντες κατά το διάστημα των ετών απώλειες εισπράξεων που πάντως δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν με ακρίβεια. Σ'αυτό προστίθεται ένα αίσθημα αβεβαιότητας και άγχους σχετικά με την συνέχιση της επαγγελματικής δραστηριότητός τους και ένα έντονο αίσθημα αδικίας οφειλόμενο στο γεγονός ότι η ελληνική διοίκηση δεν συμμορφώθηκε στις αποφάσεις μίας διεθνούς δικαιοδοσίας και του ελληνικού ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου.

Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να υπενθυμίσει ότι με την απόφαση της 10 Ιουλίου 1997, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αναγνώρισε την ευθύνη νός Κράτους-μέλους για την καθυστερημένη μεταφορά μίας οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη και την υποχρέωση της τελευταίας να αποζημιώσει τις τυχόν οικονομικές ζημιές που υπέστη ο δικαιούχος της οδηγίας.

19. Λαμβάνοντας υπόψη τις σκέψεις αυτές, το Δικαστήριο επιδικάζει στους αιτούντες, κατά δίκαιη κρίση, 25.000.000 δραχμές, των αιτημάτων αποζημίωσης λαμβανομένων όλων ως σύνολο.

B. Εξοδα και δικαστική δαπάνη

20. Οι αιτούντες ζητούν 690.000 δραχμές για διάφορα έξοδα και 400.000 δραχμές για αμοιβές δικηγόρου ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

21. Η Κυβέρνηση δηλώνει έτοιμη να καταβάλει τα έξοδα και

τις αμοιβές που έχουν καταβληθεί κατά τρόπο εύλογο και αναγκαίο και που αποδείχθηκαν νόμιμα.

22. Ο εκπρόσωπος της Επιτροπής συστήνει από την πλευρά του την καταβολή των εξόδων που σχετίζονται με την διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Ρόδου - που οι ενδιαφερόμενοι δεν έχουν εισπράξει μέχρι σήμερα - και των οργάνων της Σύμβασης.

23. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι στους αιτούντες επιδικάστηκαν τα δικαστικά έξοδα ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας καθώς και ένα τμήμα των εξόδων τους ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου της Ρόδου. Οι ίδιοι ανέλαβαν την υπεράσπισή τους ενώπιον της Επιτροπής και δεν συμμετείχαν στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Θεωρεί επομένως ότι δεν πρέπει να επιδικάσει οποιοδήποτε ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

24. Κατά τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, το νόμιμο επιτόκιο που ισχύει στην Ελλάδα την ημερομηνία της έκδοσης της παρούσας απόφασης είναι 6% τον χρόνο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. Ορίζει, με ψήφους έξι έναντι τριών,
  - α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στους αιτούντες, μέσα σε τρεις μήνες, 25.000.000 (είκοσι πέντε εκατομμύρια) δραχμές για την υλική ζημία και την ηθική βλάβη,
  - β) ότι το ποσό αυτό πρέπει να προσαυξηθεί με απλό επιτόκιο 6% τον χρόνο από την λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή.
2. Απορρίπτει, ομόφωνα, το αίτημα της δίκαιης αποζημίωσης

κατά το επιπλέον.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στα αγγλικά, και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως την 1η Απριλίου 1998, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 55 § 2, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Α.

(υπογραφή) Rudolf BERNHARDT
Πρόεδρος

(υπογραφή) Herbert PETZOLD
Γραμματέας

J..

Στην παρούσα απόφαση έχει προσαρτηθεί, σύμφωνα με τα άρθρα 51 § 2 της Σύμβασης και 53 § 2 του κανονισμού Α, η έκθεση της αντίθετης γνώμης του δικαστή κ. Βαλτικού, με την οποία συντάσσονται οι δικαστές κκ. Pettiti και Morenilla,

(μονογραφή) : R.B.

(μονογραφή) : H.P.

./..

**ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ Κ. ΒΑΛΤΙΚΟΥ
ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ ΚΚ. ΡΕΤΤΙΤΙ ΚΑΙ
MORENILLA**

Στην κύρια απόφαση είχα εκφράσει την διαφωνία μου με το συμπέρασμα του Δικαστηρίου που έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ως προς την ουσία, αφού οι αρμόδιες εθνικές αρχές, αν και με καθυστέρηση, έλαβαν τα αναγκαία μέτρα για τον σεβασμό της Σύμβασης στην παρούσα περίπτωση.

Σε ό,τι αφορά τώρα το άρθρο 50, το Δικαστήριο ακολουθεί μία γνώμη την οποία εκτιμώ λανθασμένη και δεν μπορώ παρά να διαφοροποιηθώ εκ νέου από αυτήν, και για περισσότερους από έναν λόγους.

Κατ'αρχήν, το Δικαστήριο αναφέρεται τώρα σε μία απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και έχει άδικο να το κάνει ως αιτιολογία της απόφασής του.

Πράγματι, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε εδώ ότι υπάρχει το παραμικρό ζήτημα δεδικασμένου. Η δικαιοδοσία είναι διαφορετική, το ίδιο και ο σχετικός νομικός κανόνας (πρόκειται εδώ για κοινοτικούς κανόνες) και, αν έπρεπε ακόμη να εισέλθουμε στην ουσία του σκεπτικού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, θα βρίσκαμε σίγουρα σημεία που επιδέχονται κριτική, αλλά θα ήταν άκαιρο να τα συζητήσουμε εδώ. Σε κάθε περίπτωση είναι πλήρως άτοπο το να στηριχθεί το Δικαστήριο πάνω στην απόφαση του Δικαστηρίου του Λουξεμβούργου για να αποτιμήσει την προβαλλόμενη ζημία.

Ομως εδώ το πρόβλημα είναι ακριβώς εκείνο της ζημίας. Οι αιτούντες, οι οποίοι πρέπει να τονίσω επέλεξαν να μην παρασταθούν ενώπιον του Δικαστηρίου, ζητούν μυθώδη ποσά ενώ οι 800.000 δραχμές που επιδικάστηκαν από το Διοικητικό Πρωτοδικείο της Ρόδου δεν ήταν αμελητέο ποσό. Ομως, δεν προσκομίστηκε καμία σοβαρή απόδειξη της ζημίας την οποία δήθεν υπέστησαν, ενώ, παρά την απουσία αδείας, οι αιτούντες

ΕΝ
συνέχισαν να λειτουργούν το ίδρυμά τους μέσω ενός
αχυρανθρώπου και τίποτα δεν αποδεικνύει ότι κάποια πτώση του
εισοδήματός τους, για την οποία παραπονούνται, οφείλεται
μάλλον στις διοικητικές περιπέτειές τους παρά σε άλλες αιτίες
που έρχονται λογικά στον νού.

Δεν μπορώ επομένως να συνταχθώ με αυτήν την
αδικαιολόγητη γενναιοδωρία του Δικαστηρίου στην επιδίκαση
δημοσίων κεφαλαίων.

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο
έγγραφο στα γαλλικά και τα αγγλικά.

Αθήνα, 15 Μαΐου 1998

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρούτσόπουλος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Επικυρώνεται το γνήσιο της παρα-
νω υπεγραφής του μεταφραστή
του Υπουργείου Εξωτερικών ο οποί-
ος μετέφρασε το συνημμένο κείμενο.
Αθήνα :

ΜΕ ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ κ. α. α.

ΕΛΕΝΗ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ